

КЪАБАРТЫ-МАЛКАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

Жыйылгыч

Арсен Канок: «Право низамны сакълаучула адамны эркинликлерин, не да этип, бузмазгъа керекдиле»

КЪМР-ни Башчысы Арсен Канок республикада право низамны сакълаучула бля координация кенешчи бля КЪМР-ни Экономика эм жамаат къоркъусулукъ жаны бля советини кезилуе жыйылууну 26-чи июльда бардырганды.

Аны алпанда ол алгарадакълада бир ненча бийик даражада Битеурсейи жыйылуулага къатышканы айтканды, ол санда РФ-ни Терроризмге къажуу миллет комитетини кенешине. Анда актримизини бля терроризмини профилактикасына энци мабана берилге кереклиси белгиленген эди, бек алгъа - муниципалитетде. Дагъыда терроризм эм экстремизм къауулдан чыгаргъа сыйгетини мазыр жашаугъа синдириу жаны бля коммиссияны ишлерин тирилге кереклиси да чертилгенди.

Арсен Канок РФ-ни Къырал советини жаны къауумуу жыйылууда Россей Федерацияны субъектлерини экономикаларын айнаугъа эмандаланы къолайлыкъларын игилендириу жаны бля вопроса сюзюлгенлерин билдиргенди. «Къарланы Башчысы жер бля байламла халгъа

энци эс бурганды. Бизни республикагъа бу вопрос бйотонда мабгъаналды. Алай жуукъ заманда биз аны тамамларбыз деп ышанам», - дегенди республиканы Башчысы.

Россейни Президентини федеральный толтуруучу власть органдары жер-жерде бйотомлерини ишлеринде башчылыкъ этуде регионналы таматарларын полномочиаларын кенештерини юсюнден предложение этгенди. Субъектлени башчылары аны тогъа сангандыла. Бу жаны бля федеральный-праволу актлагъа торпенуле кийирилге болукъдула.

Координация кенешини юсюнден айтканды ау, право низамны сакълаучу органы келечилери кереклиси юсюнден барганды сёз. Дагъыда къырал власть органдары эм кюч структураланы келечилерини къоркъусулукъларын жалгъытуу волпрослары да кетирюлгендиле. Аны юсюнден

КЪМР-ни прокурору, Следствие Управленины, Иш ишле министрствону къуллукчулары доклады этгендиле.

Арсен Канок оюм этгенден, кюч структураланы келечилерини низамгъа бойсундурюу жаны бля мадарла тийишли даражада бардырлаймадыла, ол санда адамлагъа зорлукъ сыныгъын тохтамаганды. «Право низамны сакълаучу органы келечилери законнагъа бойсунмагъан кезилени тохатаргъа керекдиле. Ол угъай, бирле низамны бузаргъа кеслери да ёчдоле. Алай болса ау, властвъа ышангъуу тас болды. Адамла законлагъа бойсунмай, инанмай башладыла», - дегенди Канок эмандала кюч структураланы башчыларына алгъа бойсунгъанлары ишлерине контрольну къатыландыргъа, ала полномочиаларын артыгъа бля жайылангъан кезилени тохатаргъа кереклиси эсгертенди.

Къырал власть органдары келечилерине чабуулгъа тохтамагъанлары ючюн республиканы Башчысы «муниципалитетлени таматары, терроризмге къажуу жер-жерли комитетлени баш-

чыларына, къоркъусуу халда ишпергъа» битуде мадарла эталгъын чертгенди эмандала МВД-ни къуллукчуларын бу ишге къошулургъа чакъырганды.

Арсен Канок КЪМР-ни Парламентини эмандала Правительство-суну оюнчулары бля бирге жуукъ заманда кюч структураланы келечилери бля тобиштерини билдиргенди. Анда амальчылыкъгъа къажуу мадарла эм башка мабгъаналы волпроса сюзюлдоклоле.

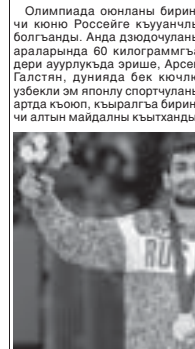
Жыйылгъуа ау КЪМР-ни Жамаат палатасыны, Черкеслерини халкъы аралы ассоциацияны, «Алгъа» «Вечер-жамаат» организациялары башчыларына къатышкандыла. Ала 2012-2015 жыллада КЪМР-де къоркъусулукъуу жалгъытуу концепциясыны юсюнден кеслери оюмларын да айткандыла, деп билдире билге КЪМР-ни Башчысыны пресс-службасындан.

Басмагъа ТОКЪЛАНЫ Фатима хазырлаганды.

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

ОЛИМПИАДАНЫ ДНЕВНИГИ

Солуу кюнле майдалла келтиргендиле

Олимпиада оюнланы биринчи кюню Россейге къуанчыны болганды. Анда дзюдочулары араларында 60 килограммгъа дери аурулукда эрише, Арсен Галстан, дуннида бек кюлюк узбекли эм японлу спортчулары арда къоюп, къыралгъа биринчи алтын майдалны къытханды.

да арда къоюп, битуде эришуно биринчи болуп барганды. Алай финалгъа къырында аны узьндан голландиячы эм инглиски велогонцигъа жетип, ючюнчю жерде кюйгъанды.

Фехтованияда ау Николай Ковалёв италиячы саблестини хорлап, «доммакъ» къытханды.

Ингриде ау жоюзонду эришуле башлангандыла. Анда 200 метрге энци сермешде Пекинде бардырылгъан Олимпиада оюнланы дуннио призёру Данияла Изотов квалификация къытханды эришуле ючюнчю болуп, финалгъа чыкганды. Ызы бля ау да 4х100

ли болгандыла. 1-чи турда эр кишилерибиз къонакъбайланы, тишируларыбыз а канадачылары хорлагъандыла.

Бойебондан эр киши командабыз къаты сермешде немислини хорлагъанды.

Спорт гимнастикада эр киши, тишируу командаларыбыз да квалификация эришуледе экинчи жерде финалгъа чыкгандыла.

Теннисте да Мария Шаранова израильчи Шахар Пеерни хорлап, андан ары эришуно бардырлыкъды.

Тюне ау спортчула 12 комплект майдал ючюн сермеш бардырлыкъды.

Дзюдочу къылыаны араларында Ирина Заблудина 57 килограм аурулукда финалын 1/4 кесегине чыкганды. Материал

Совет Союз чачылып, Россей къураылгъаны, дзюдочуларыбыз бу биринчи «алтынлар» болгъаным эсте алсакъ, аны багъасы бйотон бийкиди.

Шабат кюн дагъыда волейболдан тишируу командабыз къонакъбайла бля квалификация эришуле тобиштендиле эм 3:0 деп хорлагъандыла. Оюннга къыралгъа РФ-ни Правительство-суну Председатели Дмитрий Медведев да баргъан эди. Хорландан сора ол къылыны хар бирин да энци алгъышканды.

Ыйкъ кюн а эришуледе 14 комплект майдал ючюн сермеш бардырлыкъды. Велоспортда, жокуу эстафетлада эм фехтованияда бизникле доммакъ майдалла къоллу болгандыла.

Велоспортда къауум эришуле Россейли Ольга Завелинская, көп айтылкык спортчуна

эстафетлада командамы «доммакъгъа» келтиргенди.

Дагъыда ол кюн баскетболдан командаларыбыз да жетишим-

басмагъа хазырланган кезиуде, Россейли спортчула башка эришулеге къатышкандыла.

КЪАСЫМЛАНЫ Аминат.

Кенеш

Энергетиканы айнаытуу жолларын белгилерге таукелдиле

Алгаракъда РФ-ни Президентини СКФО-да толур эркинликке келечисин Александр Хлопонини башчылыгы бля округну энергетика комплексини айнаытуу волпросларын юсюнден РФ-ни Правительство-суну комиссиясыны кенешчи Махачкъалада бардырлыкъды. Анга РФ-ни Энергетика министри Александр Новак, «МРСК Северного Кавказа» ОАО-ну генеральный директору Олег Новиков, Къабарты-Малкъарны Тарифле эмандала энергетика жаны бля къырал комитетини башчысы Жираял Вологиоров эм башкала къатышкандыла. Аны юсюнден бу ведомствону пресс-службасы билдиргенди.

Тобешуде энергетиканы айнаытуу юсюнден сора электроток бля газ ючюн тёрелени жайытуу бля къаллай проблемалар болгъанларыны юсюснеринде да тынгылы сёлешгендиле. Александр Хлопонин айтханнга кере, борчла саулай округда 60 миллиард сомдан артыкъ болдыла. Ол санда электроток ючюн - 25

миллиард сом, газ ючюн а - 41 миллиард. «Алай халкыны көбюсу (95 процент), тёрелуени борч этмей, замангында бередила. Бу ахчаны асламыса ау жашуу журт-коммунальни молкюню предпритияларыны бля электроток сатычуу эм электросетовой компанияны боуларынды», - дегенди ол. Алай бир къадар борч нек жыйылгъаныны эм электроток сатычуу рынокда быллай бир көп посредникле нек ишлегенлерине да энци эс бурургъа кереклисини чертгенди Хлопонин.

Электротокчу урлауу азайтуу жаны бля не мадарла тивогени юсюнден Александр Новак сёлешкенди. Ол билдиргенге кере, Дагъстанда, Ингушетида эм Чечен Республикада бу жаны бля программа бардырыла турады. «Бюгонючю ишени бля белгиленген ишени жарымындан асламыса этилди бошалгъандыла, ала кеслерины мабгъаналыкълары да кёрюзгендиле», - дегенди Новак.

Александр Хлопонин ток урлауу жолун кесерге эм борчланы жыйында иш ишлени органдары бля бирге игирек ишлерге да рекомендация этгенди кенешге къатышканыгъа. Ол дагъыда бу проблемаланы тамамлар ючюн эм саулай округну энергетика комплексин айнаытуу жолларын белгилер мурат бля ишчи къауум кураулагъаныны юсюнден да айтханды. Аны санында болукъ эксперт къауумгъа РФ-ни Энергетика эм бир къауум ведомстволаны келечилери кирликленди да билдиргенди. «Ишчи къауум, борчланы кетерик ючюн, не мадарла этерге кереклисини билли, кесини предложениеларын РФ-ни Правительство-суну быйыл ноябрде кёрюзторге керекди», - дегенди А. Хлопонин.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

Эл молк Тарлакни жаргъысын жыйгъандыла

Республиканы агропромышленность комплексинде ишлеген къыйын табиатат болупмагъа да къырамай, тирлик жыйуу ишлерин тамамлауда озгъан жыл бля тенгештиргенде бир ыйкъ алгъа бардыла. Аны юсюнден КЪМР-ни Эл молк министрствосуну пресс-службасы билдиргенди. Сабаылда мизруулук битимлени оруу къыстау барады. Этилен тергеулеге кере, июльну алгъыны 50 минг гектардан тирлик эланганды, ол а мирезуе уген жерин 57 процент болады. Битуде да 152 минг тонна тирлик жыйылганды. Орта эсеп бля тергеп айтханда, тирликни алыу озгъан жылдан осыл тойюлде эм көрёмдо бир гектардан 30 центнерден асламыды.

Эл молкде урунганла картофны жыйып да башлагъандыла, быйыл ол 14 минг гектар эмандала. Бюгонючю картоф баччаланы жети процентни къазылганды эм 19 минг тонна тирлик жыйылганды. Орта эсеп бля тергеп айтханда, аны тирликтеги озгъан жылдан осыл тойюлде, Бю гектардан 190 центнер каротс алынды.

Бизни корр.

Банк Аграрийлеге танг кредитле

«Россельхозбанк» юсюсюздеги бизнес къырада аграрийлеге кезилуе сааб ишлени бардырыу жош миллиард сомдан асламы кредит болушукъ бергенди. Аны юсюнден банкны пресс-службасы билдиргенди.

Финанс уржуде бу кезиуде эл молкде урунганла бля сегиз мингине жуукъ келишим этгенди. Алай бля 62 миллиард сом аха бергенди. Дагъыда алгъада кредитле берилген 38,3 миллиард сомну тёрелуени арт болжлагъа кёрюргенди. Бу жаны жарымыны ичинде баннга берилген завкаланы 90 процентни къабыл этилгенди.

Аграрийле кезитени асламысы (60 процент чакълы) олук, урукъ, семитилчек эм эл молк техникагъа запчастыла сатыл алырды алгъанды. Къалгъан ахча ау мал аш, ветеринар дарула, мизреу эм башка затла ючюн берилгенди.

Бизни корр.

Темир жолла

Нальчик - Адлер поездини жолда баргъанын къысхартыргъа

Къабарты-Малкъарны Транспорт министрствосуну чакъыруу бля «Федеральная пассажирская компания» ачык акционер обществону бизни республикада бйотонма Нальчик - Адлер поездини вагонлары къаллай халда болгъанларын билдириу ючюн, комиссия курагъанды. Аны бур матры - ол маршрутну тап халгъа келтирирге деп предложениеларны къурауды. Бу соруула бля ведомствону бля

«Нальчик» темир жол станцины келечилери куорцирдила.

Ишчи маршрут тинтиулерине кере, вагонна хайырлангъа 23 жыл турадыла. Аны себегини алы ки кесеге тозурагандыла, вентиляция системаларына бля сантехникасына да ремонт керекди.

Поезд жуорюген графикде торленуле болса, ала ны юсюнден «Россейни темир жоллары бля» этилген келишимге кере КЪМР-

ни Правительство-суну билдирдила. Комиссияны алгъадан этген отчетуна кере, поезд жолда 18 саат 29 минут барды. Ол санда алты сагат чакълы бирини «Минеральные Воды» бля «Прохладен» станциялада бошуа оуелип турады. Ма ол тыгъышланы кетериге энци эс бурулукъду, деп билдиргендиле министрствону пресс-службасындан.

Бизни корр.

Жетишим

Биринчи «алтынны» Россейге КЪМКЪУ-ну студенти алгъанды

«Дзюдо. Алтын майдал. Арсен Галстан. Аперим!» - деп жазганды кесини Twitter-деги энци блогында РФ-ни Правительство-суну Председатели Дмитрий Медведев.

кодан Ян Сиккарди, Юг Кореядан Гвань Хюн Чой эм узбекли Ришод Сабиоров бля тобиштенди. «Алтын» ючюн а ол бу аурулукда дунничи чемпиону японлу Хироаки Хираоку бля сермеш бардыр-

киргенди. Эки жылдан а Европаны чемпиону болганды. Быйыл анга Спортну сыйлы устасы деген ат берилгенди.

Краснодар крайны Дзюдодан федерациясыны спонсорлукъ этген къурулуш фирмаларындан бири хорламы ючюн анга сауугъага эки отулуу фатар бля «Мерседес» автомобиль берилген билдиргенди.

Спортча ау аны тамата къырандашы 8 жылда келтирген эди. «Аны хайырындан болганма мен жетишимли!» - деп эсгереди Арсен.

23-жыллыкъ дзюдочу бу жетишимден тохтаргъа демейди. Ол төрт жылдан Рио-де Жанейрода бардырлыкъ кезилуе оюналагъа къатышыргъа да муратлыды. Шёвуде ау кесини тигече темирлени болушугъа таукелди.

Аны тренери Игорь Романов айтханнга кере, бийик жетишимле болдурургъа Арсени не заманда итинуюлго болганды. 2000 жылда окуя ол краевой эришуледе биринчи болды. Бир жылдан а къыралны школчуларыны араларында хорлайды. 2004 жылда ау Россейни жаш тёрлю жыйымдыкъ командасыны санына тошеди.

Басмагъа ТАППАСХАНЛАНЫ Аминат хазырлаганды.

Башууу аминат

Жангыз адам къаллай бир иш тамамларгъа боллузгъун кёрюзтюп кетгенди

Узакъгъа созулгъан къыйын ауруудан сора къарачай - малкъар халкыны керти уланы, аны бурунгу телсеулерин, макъамларын жыйап, китапга этип чыгаргъан белгили балетмейстер, этно - хореограф, «Балкхрия» фольклор - этнография ансамблин къурагъан, КЪМР-ни искусстволарыны сыйлы къуллукчуу, КЪМР-ни культураны сыйлы къуллукчуу, «Артсын барс» халк саугъаны биринчи лауреаты, малкъар халкыны хореографисы бля

битуде дуннианы да таныш этген Къудайланы Чукяйны жашы Мухтар жашаудан кетгенди. Аны ахыр жолгъа ашырырга Нальчикде Къулийланы Къайсын атлы малкъар къырал драма театрыны арбазына шахарда жашагъан, республиканы районларындан бля элериенди. Къыраачай-Черкес Республикадан культураны бля искусствону келечилери, Мухтарны фахмусына бур ышгъанла да келген эдиле.

Бушуну мизге эм алгъа Ахматланы Назир хажи дуа алдыр-

гъанды. Сора андан ары сёзню КЪМР-ни культура министри Руслан Фиров айтханды. Ол, Къудай улуну жуукъ - алырларыны, аны фахмууну сыйгетге къытгъа эс берип, аны башчылыгы бля «Балкхрия» ансамбль бир башка коллективге ушамай, кесини энци тызын тапканын белгилетгенди. Мухтарны аръмай - талмай ишлегенине уллу хурмет этгини билдирип, ол дунниасы да жарыкъ болсун, дегенди министр.

РФ-ни Кырал Думасында бизни келечилерибиз

Жаз башы сессия сыйынгылы эди

13-чю июльда РФ-ни Кырал Думасын жаз башы сессиясы бошталды. Ол бытыр сайланган депутаттары биринчи канжуклары. Урунуу, социальный политика эм ветеранларны иштери жаны бла комиссия депутаттары Заур Думаны ишине юсөндөн кесини оюму айтаанды:

- Жаз башы сессияда көп торлюю вопрослагы кырал-ганды. Биринчиден, РФ-ни Президентини башламчылыгы бла айыруу системаны эм кыралны политика кырамыны юсөндөн законаны уллу пакети сюзюлдөгү. Сөз ючөн, «Политика партиаланы юсөндөн» закон жаны организаци-

Зур Думаны ишине юсөндөн кесини оюму айтаанды.

конопроект а даулашпа, торлюю-торлюю омма тудуруганды. Мен актык этгенден ол игди. Он за-конла чыгарычу органда иш кыстау баргыяна шагьатлык этеди.

Думаны социальный агьаналы ишине юсөндөн айтаанда уз, бек алгач РФ-ни Урунуу кодексини 261-чи статьясына кийирилген торлеюнулени сагынырык эдим. Анда көп сабийли юйюрге ачкыны жалаанда аталары ишлей эсе, иш беричюне аны контракттен тохтатырга эркин этилмегени жазылганды.

Дагыда иши борчаларны топтурганды өлген аскерчиле-

ни юйюрлерине берилген социальный гаранталарны нисанды да тохтатырларганды. Энди алгач медицина болушук берилдикти, санаторийге бла курортлагыа путевкалара ююшинилдикте, солуган жерлерине барганды эмда юйюк кыйтарылганды. «Жолд кыраччалы кыйтарыллыкдыла.

Былай алып кыраганды, озган сессияда Думаны иши матаналды болганды. Жыл жарамны ичинде, жаз бла жарымдан артык законопроект сюзюлөп, кыбыл этилгенди. Ала хар бири да бизни айыруучуларыбызны сейлерин саккалыга бурулганды.

Басмага ТИКАЛАНЫ Фатима хазырлаганды.

Семинар

Сакьатланы жамауатха тири кьошаргыя

Нальчик шахарны экинчи юйюрли лицейинде инвалид сабийли жетишилми окур ючөн, жангы амаллагыа бораланган регионун семинар болганды. Анга Ингушетиядан, Север Осетия-Аланиядан эм КЪМР-ден специалистле кыташканды.

Инвалид сабийлеге оборудовани презентациясы.

Семинарны ишин ача, КЪМР-ни билим беруу эм илиму иштерин Сафарби Шагапов эсе бусагата бизни республикада жети муниципал район «Душуня среда» деген кырал программаны жашауда бардырларны билдиргенди. Битеу да Къабарты-Малкьарда эки минг бла беш жюз инвалид сабийле бардыла, аладан элли процентини интернеттада угъай, школлада окуйдула, юйюрлеринден, ата-аналарындан айырмалы.

шаудан узакдыла деркилдие. Алай тыш кыраллада сангырау сабийле бла бир жыллары толгъанай ишлеп башлайдыла да, оналтжыллыкларына ала эркин сьлешкен этедиле Борис Коростелв Израильде, Францияда сабийле бла кылай ишленгерине кыраганды, анда, Россейдеча, инвалидле ишлеге, жамуатдан тышанда жашаган адамга тиюндюлде.

Россейни медицина-техника илимдарыны Академиясыны член-корреспонденти Борис Коростелв кыянулу сабийле бла тюз тугъанай ишлеп башларга кереклисин чертгенди. Сөз ючөн, сангыраулагыа диагноз жол жоллары толгъанда сора салында, ол а кечди. Жылы толгъанына диагнозу болурга керекди.

Коростелвну окумуна керел, Хар сабий бла жети жылы толгъуну тынгылы ишлерге, аны айнытырга керекди. Бютюнда инвалид бла. Жар-суюга, бизни кыралда балачккыны сакта ата-ана кеси ырызлыклары бла этедиле. Бир-бирле уа: «Юйде аппанына бардыла, неге керекди бизге сад?» деп кыоядыла.

Борис Коростелвну окуму керел, саулуук сабийле иги окумасыла да, жашауда башлары керчиндикрилдие, инвалидле уа тынгылы билим керекди. Арт жыллада кырал бу вопроса аслам эс бурды, вузлада инвалидлеге жерле бериледи, ала ала анда тынгылы билим аламалыдыла.

Насыкка, бизни кыралда да торлеюнуле башлангандыла. Аланы бирлери властыны башламчылыгыны хайырындан болгандыла, бирлери уа инвалидлерини кесрини хайырындан. Сөз ючөн, Москвада окурла демонстрацияга чыккындан сора бу шахарда «Сокурлагыа минг иши жер» деген программа кыралганды.

Нек? Алагыа болушук керекди: кыталарында турган адам (сопровождующий), аппаратура, энци эс. Диплом алгачылыкга инвалидле артда ише киралмадыла. Не этип, аланы усталыклары саулууктуладан кырысуусу болмакка этерге керекди.

Инвалид сабийлине айнытырга, жамуатга кышаргыя юреширге кереклисин бир-бирде ата-анала окуму аныламайдыла. Сөз ючөн, сангыраула кбосоюнде бир бирлери бла юйюк кырайдыла, аны сабийлерини кырык процентини сангырау болуп туудайы. Ала сангырау сабий бла специалистле ишлеселе, аны алгач школга хазырласала, ол, усталык да алып, сора эркин сьлешени бла хайырынап, ашметен кыз бла юйюк кырайды. Аланы сабийлери сангырау болушук тиюндю.

Борис Коростелв айтканга керел, инвалидге бийик билим болгъанына шагьатлык эткен диплом угъай, тынгылы огулкы керекди. Ол юйюнде бегитилми турмай, халкы ичинде болурча, бир жумушун тынгылы тамаккара. Инвалид сабийлени кергелле.

Хуу, сангыраула кыраллары бла хайырынап, бир бирлери анылайдыла, алай кып бла кергюзюлгөн тили башхала аныламайдыла, аны себепли

Коростелвну оюмлары жа-

сангырау сабийлине сьлеширге юйретирге керекди. Бусагата илиму аллай онгла береди.

Коростелвну окумуна керел, Хар сабий бла жети жылы толгъуну тынгылы ишлерге, аны айнытырга керекди. Бютюнда инвалид бла. Жар-суюга, бизни кыралда балачккыны сакта ата-ана кеси ырызлыклары бла этедиле. Бир-бирле уа: «Юйде аппанына бардыла, неге керекди бизге сад?» деп кыоядыла. Кыянуулагыа деп кырагъан садикле ишленге этгенге, ары да битеу инвалидле тошмедиле. Ата-аналаны хаталарындан сабий кереклисина айнымайды. Борис Коростелв айтканга керел, Израильде беш жылы толгъан балачккыны атасы» аныс садикте жюрютмеселе, аланы угонувон жууаплыгыга тартадыла.

Семинарны теория кесиги бошлгандан сора «Суваг» реабилитация-билим беруу арыда башчысы Елена Позова эм Айнуу проектини арасыны башчысы Екатерина Рашкина инвалид сабийлеге школда керекли оборудованины презентациясын бардырдыла.

Ызы бла семинарны кыраунала устала бла «төгерек столда» инвалидле бла байламы шендююлю проблемаланы сюзюндюле.

БАЙСЫЛАНЫ Маризат. Сурат авторнуду.

СТУДЕНТ ОТЯРДАЛА

Солугъандыла, билимлерин да безиткендиле

Бу кюнде республикадан тышына кетип педагогика студент отряды ишлеп кытайхан жашлагыа бла кызолагыа. Нальчикде кыуачан халда тобегендиле. Ала Ейск шахарда «Ейск» санаторийде вожатыйле болуп ишленгендиле.

Султан Хажирокко Селешеди.

Музыка театрыны аллына алагыа тобеге КЪМР-ни Жаз тельюно ишлери жаны бла министри Султан Хажирокко эм бу ишни кыраган жаны бла жууаплы башха жашла да келген эдиле.

«Кытайханыгы бла алгъышлайма. Жууаплы ишигизни да тамамлап, кесигиз да солуп,

саулуукларыгыны да иглендирип келгенсиз. Энди келир жыл да барысыз дегенини айтып, ол юйюрине кытайхан жашланы бла кызыланы хар бири бла саламлашкы.

Тоненеге вожатыйле сабийле бла ишлерге кыайры, кычан да барырга хазыр болгъандылар билдиргендиле. «Биз анда болганды, солугъан сабийле юч керелышынгандыла. Асламы Крснодар крайны школчлары эдиле», дейди студент отрядны командири Мурат Кайкуков. «Ейск-санаторийни оюнулары бизни таманлагъан ишибизге ырадыла. Келир жылда санаторийде вожатыйле болурубузну тиленгендиле.

Солу кезилувинде студентлени иш бла жалгъхан арты директор Аслан Шариев отрядлагы бек игилени сайлагъанларын, вожатыйлени курсларын этгенге да эс бурлууп, алай айырылгъанларын айтды. Сора ата-анала сабийлерин республикадан тышына жиберге коркынгъан этедиле. Энди август аны ахырында кырууш отрядла кытайханыгыла. КЪМКЪУ-ну студентлери Волгоград, Екатеринбург, Краснодар крайда ишлейдиле.

МАМАЙЛАНЫ Алий.

Ейскден кытайхан КЪМКЪУ-ну студент отряды.

Соруула

Душманны излеп айланма

Социологла миллет соруулагыа жууапла табаргыя юрешедиле

«Жамуатны окуму», деген Фондуну социологлары Россейде халкыла аралы байламкыла кыалдыла болгъанларын юсөндөн сорууланы итолганы басмалагандыла. Тент жууап этгендиле «Россей көп миллетли кыралды. Анда көп халкыла жашайдыла, битеу алып айтаанда, ала кыралга көп итликни келтиредиле, огыесе көп заранмы тошоредиле соруулагыа – 37 шер процент. Беш жыл мындан ала, 2007 жылы июльда көп миллетлик игилдик деп соруулганы 45 процент жууап этген эди, ол заранлыкды деб аналанда 27 процент айхан эдиле.

«Он жерде эрттеден бери жашап келген халк, эртада келгенден эс көп эркинликли болургамы керекди?» деген сорууга 1999 жылда жалаанда 18 процент алай болурга керекди деген эдиле, шендю уа 36 процент алай болурга тыишледи, дейдиле. Кыралда жашагъан битеу халкыла, кыайсы миллеттен болсала да, бир киби эркинликли болурга керекдиле деген интермиллетчиле 76 процент бола эдиле да, 53 процентте дери азайгандыла.

«Душманладан» эс «кеслериникилге» көп берирге Москвада эм башха уллу шахарлада жашагъанла, уллу фидайлары болмагъанла, коммунист неда либерал-демократ кез кырамылары болгъанла сюзюдиле. Тюзюк эм тенглик жаны уа орталык шахарлада жашагъандыла, хар не бла да иги жалчытылгынгандыла, уллу билимлери болмагъанла.

Бир бирле ол неда башха миллетли келечисини аты айтылса, ачууландыла, кызырыкыландыла. Сиз а башха халккыны келечисине терс келдири араймысыз неда ачууланатысыз?» деп соруугандыла адамлагыа социологла. Соруулган Россейлиени тердден ючюсю (75 процент) менде аллай сезим жокьуду, деб жууап этгенди. Болсада соруулганы хар беш процент (19 процент) башха миллетлени адамларын суйюмегенин бекьурдумганды.

Миллетчиле болгъанларын башхаладан эс уллу фидайлары болгъанла, аныча, ара шахарда жашагъанла, миллетчилик жаны бла басынчаклыккы сынагъанла ачык кергюзгендиле. Аллай болуму алгъынны эм шендюю президентле жаныла, элдеде жашагъанла, фидайлары ала (айда 4 минг сомдан башап 9 минг сомдан көп фидайлары болмагъанла) сезедиле (19 процент).

Кимлене «соймейдиле» бизде? Анда кавказлыла бардыла, 6 процент бла. Таджикчиле 4 процентни кыайгыландырадыла, узбекчиле уа – 3 процентни. Соруулганыла 2 процентни чыганлылары, азербайджанлылары, битеу Ара Азиядан чыккыганлары барысына да соймейдиле.

Соруулганыла 62 процентни бизни басынчыгы, шахарлы болгъанла «бир-бир миллетлен келечилерини келечилерини чек салса бла иги болушук эди», дейдиле. Алай этерге жарамайды, дейдиле соруулганыла тердден ючюсю. Соруулганыла 75 процентни, тердден бир уа – бизни шахарында тышындан келгенле асырык кендюле, дейдиле. Хар ондан бири башха миллетден болгъанын ючөн мени соймей эдиле, кыыйн эдиле, терсей эдиле дегендиле (насыкка, кыргызан респондентлени асламысы 85 процентни – жашуларында

аллай басынчаклыккыны сынамагъанларын айткандыла). Россейлиени иги кесиги миллетле аралы кыажуулыккыны болдумдас ючюн, адамланы сабийликден окуму, адамланы кыраиндашлыккы, жюрек халаллыккы ниетлеге юйретирге керекди деген оюмга келишгендиле. Ала адамланы араларында алгъын журютолюнол тургъан шукьулк байламкылары жангырттырга, битеу барыбызынчылыгыла саналгъан байрамларыбызны бирден байрамлагырга, торлюю-торлюю халккылары культуруларыны юсеринден телерпрограммала берип турурга керекди ансы, «Россей оруслулагыады» деп кычычырып турур кереклисиз жокьуй дейдиле. Соруулганыла хар бешинчи – 19 процент алай айтады. Респондентлени 16 процент уа миграция политиканы кыатыландырырга эм башха кыралланы граждандарыны Россейге келюлерине чек салырга керекди, дейдиле.

Көпле законга бойсунурга, алай бла битеу граждандары, «кесибизникле» болсунла, тышындан келгенле болсунла, законлу эркинликле бла жалчытырга керекди, дейдиле. Андан сора да, Россейлик миллетле аралы кыажуулыккыну отун жандырырга юрешгенлени кыаты жууапла тартырга, ултухачылыккыга кыажуу юрешген, ол санда миграция политиканы бардыргъанда ултухачылыккыга да кыаты кыажуу юреширге кыажурдыла. Дагыда – миллетле аралы болумланы байрак этип кычычырырга эм кесибизни ичибизде «душманланды да излерге» керек тиюндю, дейдиле.

«Комсомольская правда» газет.

БЕЛГИЛЕУ

Бызынгыны тау пепелеринден бири Россейни кытхарычуларыны атын журютолюнолду

РФ-ни МЧС-ини излеу-кытхаруу службасына жыйырма жыл толады. Аны юбилейин кыралны хар регионунда да белгиледи. Байрам бла байламлы Къабарты-Малкьарга битеу Россейден кытхаруучула келгендиле. Анда кезуону керел Минги тагуа кетюролгендиле.

Таугыа чыгышыла ала иги кесек заманын ичинде хазырлангандыла, бир ыйккыны акклиматизацияны этгендиле. Аланы кыоркыуусулукларыны Элбрус излеу-кытхаруу отряд жалчыханды. Анда ишлегелле жыйырма жыл, кыыйын болумлагыа да кырамай, усталыккы кытхардыла. Бу отрядны базасында кадрла бла хал иглендириледи, жангы технология кийириледи. «Кытхаруу» иши жалаанда усталыккы тиюндю. Ол ашаушу бир торлюсюдо, ол хар заманда да жигитликке хазырлыккыды. Бизде аны харкюнлюк ише сангагъанлыккыга, аны кезиюнде жюзле бла адамланы жанлары сарыланды», дейди ведомствону башчысы Тиланы Борис.

Бызынгы кыабрыгыга да кезиюлу кыабрыгыга да Элбрус районун жержерли администрациясыны пресс-секретары.

Конкурс

Ишчилени даражаларын кетюре

Регионал аралы сетевой компанияны (МРСК) Къабарты-Малкьарда бөлуюмо командасы «Усталыгына көре бек иги» деген Битероссей конкурсу регион этапна кыташканды. Бөлуюмо пресс-службасы билдиргенге көре, команда «Эм иги электромонтер» номинация экинчи жерни алганды.

да быллай усталыкыла урунурга келгендиреуге да аслам эс бурлууды.

Компанияны аты бла эришилетге Джалптылан Искандер, Валерий Шипилов и Мурат Ширеужа баргандыла. Конкурсну комиссиясы компанияны урунуу кыруулау эм производстволу контроль этиу бөлуюмо башчысын – Марию Басиленкоу эришюлени бирини кезиюнде ары кыатышанланы ишлерине тюз багъа бичиги ючөн «За объективное судейство» деген даражыга кетюрол сыйлык грамадыла сауга бергендиле.

Север Кавказны МРСК-ны генеральный директору техника жаны бла орунбасары эм компанияны баш инженеру Мисирланы Борис айтканга көре, бу эришюле анга кыатышхан бригадаланы усталыклары бла сынуларны кючлендиреуге иги да себеплик

этгендиле. «Усталыгына көре бек иги» деген конкурс иши адамланы, ол санда электро-энергетиклени, дармакардын кетюрому, жамуатда аланы намысларын журютолугу кыошумчулугу иги болгъаны да баымды, деп чертгенди ол.

УЛБАШЛАНЫ Мурат. Эришиуени кезиюнде.

Жангауулык

Ауруулу сабийлеге - кыан

Ораза айны биринчи кюнонде «Каббалкэнерго» ачык акционер обществода «Доноруно кюно» деген жандуурулык акция бардырылганды. Аны кезиюнде компанияны ишине оную эткен башчысы Аслан Докшукин бла анду урунган 50 специалист онкологий аруулары болган сабийлеге кыанларын бергендиле, деп билдиргендиле бизге компанияны пресс-службасындан.

да, сьзюсю, игиди. «Бютюн бери келгенле барыбыз да иги анылайбыз – ауруулу сабийлеге бизни болушубузбуз кереклисин», - дегенди Аслан Докшукин. - Аны себепли бу иши терк-терк бардырып турурга оную эткенбиз», - деп чертгенди.

Бизни кюр.

Магъаналы жумуш

Бийик кюн кыуаму адам бла Куйлайыны Къайсынын туугъан элине Эл-Тюбиюнде юйюне музееине барганбыз. Тик кыяланы кюйюнде, таудан келген чоксурак суулу Жылгы черегини жагасында аламан, аруу өзенде кыуаму бурунгулуу юй турдады. Къабыргалары ташпадан кыяланы, топурак баш журтла бурун замандала эсерлерине кююледиле.

Узакдан къарасанг, алаша юйючюле сунарас. Ичлерине кирген а, отулану бийикликтери бек аздан, юч метрге жетедиле. Юйюню орта чигижиюне, аны юню бла барган аркыуагы къарасанг, бурун замандала былай

Солдан оңго: Куйлайыны Ибрагим, Тегууланы Хадис, Эм Аслан Берев.

Къайсынын юйюне алгъынгы сыфатын къайтарлыкдыла

Къайсынын юйюнде орта чигижи.

базык томурулауны бери къылай келтирген бурунла деп сеир этеде. Аланы эпозиле бла тардыргандыла.

Кеп жылланы ичинде от жагъадан юсерине кюнгон жалын аланы аруу къара болу бели да этендиле. Кесери да иги саклангандыла. Курт киргенди, хазна сура жерлери да жокъду. Ким биледи, къурмуу саклагъан болу аланы огъесе черекден келген азымы?

Болсада Къайсынын юйюнде, бир-бир агъарына суу ётпю, мылы болган жерлери бар эди. Неден болган тинтенибизде, башыны оюлган жери болуп, улайдан къар, суу агъып, буру турдады. Аны хатасындан юйюню бир къабаргасы бирде алгъа агъуанды. Ол алайындай турса, суу жеткен аркуа, хыракла чиркидиле, юйюню ал къабаргасы да ауарга болукъду.

Отула ичинде да хал аламан туйюлдю. Аркъыуауны топлеринден салынган чигижилене бир кыуаму алынп турдады. Ол да юйюню оюлуна себеплик этеди. Юй топлери да, бурун замандала, саман балчык бла сортопосе тап болукъ эди. Андан сора да, мында этилик

ишле кёлдөле. Ала барысы да проект-смета къагытла табыл жазылгандыла. Аланы Нальчынски экинчи номерли налог инспекциясына тамага къырал инспектору Тегууланы Хадис жарашадырханды. Мында болган иште, кесича, жарыган адамла табыл, ападан ачка жыйыл, Къайсынын юйюнде халны топетир ачык этип турдады.

Бу иш Хадисни акъылына къылай келди? Былтыр 5-чи ноябрде малъкар интеллигентини бир кыуаму, ол жашада Тегууланы Салик, Биттирланы Тамара, Шауаланы Аминат, Разият, Аулият, Таппасканы Мариям, Кетениланы Муса, Аппалайны Фатимат, Таукеяны Зуура, Чочкыяны Нажма, Любейланы Светлана, Мечиланы Люба, Тегууланы Хадис кеси да эм Нальчидан, тау элерибизде устазла, студентле, школча барып, «Къайсынын юйюню» байранын ёдюрден эдиле.

Быллай иште кеп адамланы болушуклары керек болады, бютоюнда шоферланы. Жюк ташырга, адамла элтирге да. Алай жумушлары бодрыргы кесерини машиналары бла Куйлайыны Мурат, Заур Машук дайым Хадисге болушаклай турдадыла.

Би ары барган кюн Хадис жюк ташыган машина бла цемент, мермер ташла элтиди. Ала бла Жангоразланы Аслан поэти бюст болган жери тышларыкъды. Андан сора да, агъач уста Аслан Берев келген эди. Ол ала улуу агъач къабык эшширме кесича эм тусураган терезелерин алышырыкъды.

Бурунгу администрациясынын башчысы Куйлайыны Ибрагим кеси жанындан не эст бла, къылай болушак эшширме кесича эм тусураган терезелерин алышырыкъды. Ким биледи мындан арысында, бу ишми маънакасты ангылай, анга болушугъа сойгенде да табырыла. Ала Хадисге ю телефон номер бла сөлеширге болушуклай: 89287082606.

Башында саръынлыгъан юйюле шыйдо тыгълы ремит эдиле, аланы юсю бла бурун тауулану юй ишлеуде усталыклары кёлге дер кириунюн турлукъдыла. Юйюню бир затны айтмакъ. Юйюни биринде чигижини онагы койшо барды. Алгъа къылайлыкны мойшошлери дейдиле. Бурун адамла, аны магъанасын анылап, юй ишлеуде хайырлангандыла. Ола усталыкны да бир шайрында. Неда отуны койшошлери деки аркъыуу ичлеми къылай, къангала орналылп, кесичи этажча болганды. Баям, ол сабийюге деп ишленгенди.

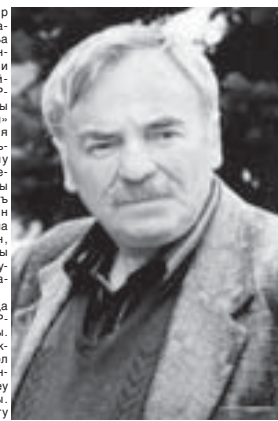
Юйюни бир-бир къабаргасын болушуклары бери къылай саръынлыгъан иш тындырды. Адамлакъ сёзю ётген, къурау хунери болган жашды. Башлагъан ишн чегине жетдирмей коймайды. Анга бу жол Сарбашланы Светлана, Буйлайы Рауф, Бекбиланы Билимин Юсюпаны Муса, Маммеланы Мурат, Рахайланы Залим, Езданлы Руслан, Жаппуланы Ибрагим, Балыналаны Мурат, Моъкаланы Азрет, Хочулану Валериян, Жетте-балыналаны Зайнаф, Акболталаны Мадина, Доттуланы Асият болушакандыла.

ОСМАНЛАНЫ Хайса.

ЖАРСЫУ

Белгилу балетмейстер, этнохореограф, фахмулу алим эм къурауучу

Къабарты – Малъкар Республиканы культураны улуу бушуу сынарга туюгенди. 75-чи жылдан жашаудан КъМР-ни искусстволарыны сыйлы къулукъчусу, КъЧР-ни культураны сыйлы къулукъчусу, «Балкария» фольклор – этнография къырал тепсеу ансамблини къураган, фахмулу балетмейстер, этнохореограф, къарачайлыны бла малъкарлыны халкъ чыгармачылыкларынын тинти, анда болмагъан улуу жетишилме этген – «Алтын барс» сауыганы лауреаты Куйдайыны Чукаевны жашы Мухтар жашаудан кеткенди.

М.Ч.Кудаев 1938 жылда 10-чу апрельде КЪМАССР-де, Яныкода туумганды. 1961жылда, кёгочюлюкден къайтхандан сора, ол Огъары Малъкарда биринчи самодетальный тепсеу коллективе къураганды. Малъкарлыны бурунгу тепсеулерин жангыртып, сахнада салыр ючюн, Мухтар озган ёмюрледе, жылда жазылган алимлени, этнографланы, бизни жерлеге кели кеткен жолчуланы, халкъ чыгармачылыкны жыйган экспедициялары материалларнда, тепсеулерни юсеринден айтуулары фольклорду

танчы балкарцев и карачаевцев», 1988 жылда «Карачаев – балкарский свадбелный обряд» дегенде басмалангандыла. Бу монографияла битеу да Кавказына хореографиясында окунуу улуу жетишим эдиле. Куйдай улу жыйырмага жуукъ китап жазганды. Ала бизни халкыны тин багылыгын ачыклагъандыла.

Бурунгу тепсеу искусство бла отуз жылга жуукъ кюрошгенден сора 1989 жылда Мухтар «Балкария» фольклор – этнография къырал тепсеу ансамблини къурады. Бир ауукъ заманын художестволу башчылыкны да ол кеси этгенди. Балетмейстер анда салган тепсеуле бары да къарачай – малъкар хореографияны алтын хазнасына бурулгандыла. Бюгюн да ала, ансамблини репертуарында къылай, коллективни энчилимде ачыклагъанлай келдиде.

Куйдайыны Мухтар жашуага къайтарган бурунгу тепсеуле къарачай – Черкесни, Туркню, Башкъоростанын, Къыргызны, Татарстанны, Венгрияны, Румынияны ансамбльлерини репертуарларына да киргенди.

Куйдай улу жаш тёлюню тепсеуге юйретир ючюн да, кеп юч – къарыу салганды. Аны сохталары бюгюн тюрлю – тюрлю коллективледе атырын ити бла айтдырдыла, ала усталарыны ишми мындан ары элитр ючюн, фахмулары аял къырлык туйюлдюле.

Республиканы культураны тарыхында Мухтар Чукаевни айтмакъ этнохореографча, башда сагъынлыгъан фольклор-этнография къырал тепсеу ансамблини къураган, фахмулу фольклорчуна къалгъанды. Ол, халкыны тас болуп барган тин байлыгын къайтарган алимча болуп къалмай, миллет культураны мындан ары да айныр жолун кёргозгенди.

Аны аты Къабарты-Малъкарны культураны да искусстволарны белгилу, алы келечилерини атары бла айттылыкды. Куйдайыны Чукаевны жашы Мухтарны жарыкъ, келбетли сыфаты аны жуукъ – ахулараны, шубълараны, ишчи нөгелерини эслеринден бир заманда да кетерик туйюлдю.

Къабарты – Малъкар Республиканы культураны министрствосу, Къабарты – Малъкар Республиканы бла Къарачай – Черкес Республиканы культураны бла искусстволарны келечилери.

Жангыз адам къаллай бир иш тамамларгъа боллугъун кёргозютю кетгенди

Ахыры. Алы 1-чи бетдеди.

Жыйылында илмуу адамлары да, ахшы тенлерин, шукъларын ахыр жолгъа ашыра, анга кеп аруу сёз айтхандыла. Профессор Атабийланы Алий аны эртден бери таманганы, жаш заманында Мухтар бла Сотталаны Кынашу ишден сора аланы тепсеуге юйретгенди, жаша къыла Куйдай улуны дерслерине ашыгъып, аны айырмау усталыгъындан

рыула сёлешген адет жокъду, алай Куйдай улуны юсюнде ол тёрени бузуп, Огъары Малъкарны 1-чи номерли школун директору Къарчаланы Халиматха тиширдылары атындан сёз берилгенди. Ол, Мухтарны бирегине кеп тюрлю жолучулу къыла чыгърып, халкъыбызны культураны, аны татуюу ашырыкъларын да кёргозюп къайта турганды. Митинде школун директору ауазы бир кесек къалтырай сөс да, ол Мухтар 2002 жылдан бери аланы школда сабийле бла ишленени, жюзле бла сохтала ёсдоренин айтханды. Арта аны бла къыска ушакъда Къарчаланы Халимат: «Бусъгъатда элдеде культура юйюни асламысы ишлемейдиле, ол а школда бергенди дерслерин сабийле. Аны ючюнден школа элдеде культура аралагъа бурулгандыла», - деген эди.

КъМР-ни культура министры Руслан Фиров бла «Алан» жамауат биргиуню таматасы Бейпайланы Суфиян.

Алай Куйдай улу кетгенликке, аны хар тепсеунде жаны сакланганды, дегенди Черкес улу. Куйдайлары улу тукум болу, орус, къабартлы къарын да бардыла. Жыйылында ала атырлардан белгилу журналист Владимир

Къарачай-Черкесден келген атындан Хубийланы Алий сёлешгенди.

юлюшлю болурга сойюп барганларын эсгергенди.

Абшаланы Магомед, хореограф тепсеуне хар тюрлю жашырынлыгына тошорюн, аланы бизге да ачканын чертгенди. Джуртубайланы Махти халкъда Мухтарны атын эшитмеген, билмеген улуу – гитче да жокъду деп, ол жангыз адам къаллай бир иш этерге болушгун кёргозюп кетенин билгенди.

Куйдай улу хореографиягъа салган къыйынына улуу хурмет эте, Тюрке анга «Тюрк – кавказ фольклорду да акъсакълы» дегендиле. Татарстанда, Болгарияда, Чувашияда аны дерслерине профессионала, къырачула да солугуларын тийлик къарагъандыла. Балетмейстерни, хореографны Черкес эм Элбурс райондада Къураган коллективлери бюгюнне дер ишле турдадыла. Андан эди Элбурс посылканы администрациясыны башчысы Курданланы Юзейрини айтханы, ол бизге улуу дунягъа терезени ачпю къыймай, тунеланы ахырында жарыкъны да кёргозгенди, биз ары жетерге итинирге керекбиз деп.

Быллай жыйылында тиши-

Бушуулу жыйылыгъа келгенде бир къуаму.

Мухтар жашуага къайтарган тепсеулену алты коллектив тепсеугенлери айтханды. Республиканы Пенсиякерлерини союзуну таматасы Черкесланы Георгий, Куйдай улуны башамчылык жыны болуп, анга жылык этгенден бири эди. Ол Мухтар бла чынты шубхула болганларын ханпарлаганды.

Кудаев сёлешгенди. Ол, аланы ичлеринде Мухтар энци болуп, битеу тукумуну да биридикрге керошенин, аны кетенин бла къабарты-малъкар культура бек ашы келечисин тас эттенин билгенди.

Бушуу митингде дагъда жомат Созайланы Ахмат, «Алан» жамауат организацианы таматасы Бейпайланы Суфиян, Яныко элини ветеранлары

кыарындашына берген сый, хурмет ючюн жорек ыразылыкны билдиргенди.

Куйдайыны Мухтар жашаудан 75-чи жылнада кетгенди. Ол туугъан элинде – Яныкода – асыралганды.

САРАКУЛЛАНЫ Асият, Сураатланы МАМАЙЛАНЫ Алий алганды.

ТАРЫХ

Америкалылаган хазна артха къалмай

Биринчи Олимпиадалагъа патчахлы Россей окуна да къатышып турганды. 1912 жылдан сора ю кеп заманы къатышып келгенди. Советлени командасы 40 жылдан сора 1952 жылда Хельсинкиде бардырган Оюнда баям биринчи кере баргъан эди. Алай халкылары бачамасыны жашы генерал-майор Василий Сталинин хайырындан болганды. Ол спортну болмагъан бек сойгенди, спорт аренала ишленгенде, бек иги спортсменлеге фатарла, улуу жалнала бергенди. Атасын да ол келлендирген эди бизни командабызны Хельсинкиге жиберге.

Эришилени биринчи кюнюнде окуна диск сызуда Нина Пономарева алгынгы олимпиада рекорду кеп къалмай 4 метрге озганды эм пьедесталны бийик талкъасы мингенди! Аны эки жанында бизни къызларыбыз союле эдиле.

Кеп жылла озгъандан сора Нина Аполлоновнагъа соргъан эди: «Хорланы къалай алгъышлагъан эдик?» - деп. Олимпиада оюналы эки кере челингю окасы (ол 1960 жылда болган Оюнда да биринчи болгъан эди), азырагъан: «Ахъабыз жокъ эди. Биргебизге консерва бла кийилтиликчи келтирген эдик. Алайда да, чай ине, консервала

ашай алгъышлагъан эдик бир бирибизни» - деген эди.

Бир бёлек сагъатдан сора штангачи Трофим Помакин да «алтын» къылады. Олимпиада оюна тохта-тылган кюн къырлыбызны-бай-рагъын да ол этпен эди.

Команданы жетишми халкыны сейриге къалдырган эди, Сталинин муратына келишме-генликке, бизни заңчыбуу экинчи эди. Америкалыны 40 «алтын» бизникле 22 «алтын», 30 юмюш, 15 да доммакъ майдал къытхан эдиле, американыча, айтылган эдиле. Футболдамын сора да, 9 юмюш эм 17 доммакъ майдал къытхан болгун эдиле. Бизни оюно умарыкъла орн тапхан эдиле биз амарыкъладан арха къалмагъан аныбызны кёргозторге, околаны санан: «Эки команда да 494-шер оюк алгъан эдиле! Тенг болгъанды» - деп.

Ол Олимпиадада кыты сермеш болгъан эди, къажулукъгъа аздан жетмей къалган эди. Футбол майдалына финалны 1/8-синде СССР-ни бла Югославияны юмандлары тобошгенде эки имет – Тито кёрюп болмагъан Сталинге къажу! Биринчи таймдан сора Югославия 3:0 санд алда бара эди. Экинчи тайп башлагъанда – 2:0 санд алда бара эди. Биринчи таймдан сора 20 минут къалгъан Трофимов бла Бобров эсылени 5:3-ге жет-

диргендиле. Кеп турмай Бобров тёрюнчо топурада югославланы къабакъ ушакълерине. Оюн бошарырга бир бёлек секунда къалгъанда, Петров зевини тенг-лашдыргенди Алай шарт футболу историсинда энциге дер болмагъанды! Оюну заманына къошакъ халда берилген 30 минут да торлендиргенди зепени. Экинчи юкю командада жангыздан тобоштыла 1:3. Тито Сталинден сөс къарылуу болду да!

Бизникле поезд бла къайтхандыла. Футболисте минип келген вагонун, поездден юзюп, запас жолгъа салган эдиле. Эшикке чыгаргъа къыйыныла. Балетмейстерни да анылтамды. НКВД-ны офицерлери вагонну къатындан кетмей айлана эдиле. Спортменлени ол кезинде болушларын анылган хал къыйын туйюлдю.

Бир бёлек сагъатын генерал-майор Сталин генералиссимус Сталинин футболчуланы эм тренерини къыйнамагъа дер кюрошгенди. Ахырында вагонну къатын бир бёлек «Элма» машинала жетип, футболчуланы барысын да юйерине этпен эдиле. Болсада ЦДКА-ны – жыймадыкъ команданы базовый клубуна а къыйыргъусуа чакъан эдиле.

«Комсомольская правда» газет.

